

מערכה רעז. חיבורי אוכלין על ידי משקין (קה,ב)

נבלה שאיננה מטמאת בכל חומרת טומאתה, אלא מטמאת טומאה קלה בלבד. הדבר דומה לנבלת עוף טהור שהוזכרה לפני כן, שבהיותה מחוץ לבית הבליעה מטמאת אוכלין במגעה, אלא שבעניינה הטעם מובן: גזירת הכתוב שאינה מטמאת אדם אלא בבית הבליעה, ואילו בהיותה בחוץ היא מטמאת טומאה קלה כדין "סופו לטמא טומאה חמורה", מה שאין כן בנדון דידן, שאין לנו פסוק המלמד על חילוק זה, ולא מובן מדוע אנו מחשיבים את הכזית נבלה כמחובר רק לעניין חלק מטומאת הנבלה, ועל כן כתב רש"י: "וטעמא לא ידענא"².

רש"י לא כתב פירוש לספק האם מונין בו ראשון ושני וכיצד נפשט, כנראה משום שכבר פירש זאת בדיון הקודם לגבי נבלת עוף טהור, ולדעתו הדברים זהים. ממילא, הפירוש כאן תלוי בפירושים השונים לספק הקודם (ראה במערכה הקודמת): א. השאלה היא על דרגת הטומאה: האם הנבלה נחשבת כאב הטומאה, לעניין האוכלין שאותם היא מטמאת, והאוכל הנוגע בה נעשה ראשון, או שמא אינה אלא ראשון, והאוכל הנוגע בה נעשה שני, ומטמא תרומה לעשותה שלישי. והתשובה, שמכיוון שנבלה זו אינה מטמאת אדם – גם האוכל הנוגע בה אינו ראשון, אלא שני, ועושה שלישי. ב. השאלה היא על עצם האפשרות של הנבלה ליצור שרשרת טומאה, האם הנבלה מטמאת את האוכל עד כדי כך שאם יגע באוכל נוסף יטמאנו³. והתשובה היא שכל מה שאינו מטמא אדם אינו יוצר שרשרת טומאה, אלא מטמא אוכל אחד בלבד.

נראה שתשובה זו של הגמ' (על פי שתי הדרכים הללו בפירושה, ובפרט לפי השניה), היא שאילצה את רש"י לפרש כאמור, ש"חיבור לטומאה קלה" פירושו שהנבלה מטמאת טומאה קלה בלבד. המשפט "אין מטמא אדם – אין מונין בו ראשון ושני" אינו נכון ביחס לטומאת אוכלין, שהרי בוודאי אוכל ראשון לטומאה מטמא אוכל אחר ועושה שני, למרות שהאוכל הראשון איננו מטמא אדם. לפיכך בהכרח יש לפרש משפט זה על דבר שראוי לטמא אדם, ורק במקרה מסוים אינו מטמא אדם (כגון נבלת עוף טהור, וכן נבלה שחיבורה על ידי משקין), ועל מקרה זה נאמר שאין מונין בו ראשון ושני.

הגמרא מביאה ברייתא: "חיבורי אוכלין על ידי משקין – חיבור לטומאה קלה ואין חיבור לטומאה חמורה". ר' זירא שאל את ר' אבין¹ (בר חייא או בר כהנא) האם "מונים בו ראשון ושני" או לא, והשיבו: "כל היכא דמטמא אדם – מונין בו ראשון ושני; אין מטמא אדם – אין מונין בו ראשון ושני". כמה נקודות בסוגיה זו טעונות בירור: באיזה אוכל מדובר ומה הטומאה שנטמא בה? כיצד המשקה מחבר את האוכל? מהו בדיוק ספקו של ר' זירא, וכיצד נפשט על ידי ר' אבין?

שיטת רש"י: החיבור יוצר טומאת נבלות קלה

רש"י מפרש: "חיבורי אוכלין על ידי משקין – חצי זית נבלה מכאן וחצי זית נבלה מכאן ומשקה טופח באמצע ונוגע בשניהם – מחברן לטמא אוכלין ומשקין הנוגעים באחד מן החצאין הללו. ואין חיבור לטומאה חמורה – לטמא אדם וכלים, וטעמא לא ידענא".

פירוש לפירושו: "טומאה חמורה" היא אב הטומאה, המטמא אדם וכלים, כגון נבלה או שרץ, ואילו "טומאה קלה" היא ולד הטומאה, המטמא אוכל ומשקה בלבד. אוכל אינו יכול לטמא טומאה חמורה כלל (חולין קט,א), ואם כן לא מובן מדוע צריך לומר בסיפא שהמשקים אינם מחברים את האוכל לטמא טומאה חמורה, שבלאו הכי איננה קיימת באוכלין. לפיכך פירש רש"י, שה"אוכלין" האמורים כאן הם נבלת בהמה (וניתן לכנותה 'אוכלין' שכן היא ראויה לאכילה, ואיננה מטמאת אלא אם היא ראויה לאכילה, עיין עבודה זרה סח,א), המטמאת טומאה חמורה, והדיון הוא האם שני חצאי כזית ממנה מצטרפים על ידי חיבור המשקין הנוגעים בשניהם ונחשבים כחידה אחת של כזית נבלה. "משקה טופח" הוא משקה בכמות כזו שהנוגע וטופח עליו – עוברת לחלוחית מן המשקה לידו (רש"י עבודה זרה עב,א ד"ה ומשקה טופח).

את הרישא של המשפט, "חיבור לטומאה קלה", ניתן היה לפרש על טומאת אוכלין רגילה, כלומר שכוונת הברייתא להבדיל בין טומאת אוכלין, שבה יש חיבור על ידי משקה, לבין טומאת נבלות. אולם רש"י בחר לפרש גם את הרישא על טומאת נבלות, ולפי דבריו יש כאן מושג מחודש של

1. בדומה לדיון שכלי העשוי מתערובת שני חומרים, השונים זה מזה בידי טומאתם, הולכים בו אחר המעמיד (עיינין שבת ס,א).

2. הנבלה אב הטומאה, האוכל הנוגע בה ראשון, והאוכל שיגע בו שני לטומאה. אפשרות אחרת: מכיוון שנבלה זו מטמאת רק אוכלין ומשקין, הרי היא ראשון לטומאה בלבד (כך משמע בחמדת דניאל הנ"ל בהערה הקודמת), האוכל שיגע בה שני, ויעשה שלישי בתרומה או בקודש שיגע בהם.

1. לפנינו: "ר' אמ"י אבל בשטמ"ק מגיה: "ר' אבין". הגהתו מוכחת, שכן לא מצאנו כלל חכם בשם ר' אמי בר חייא, ולאידך גיסא ר' אבין בר חייא מופיע כמה פעמים (כגון לעיל ט,א), ותמיד בקשר עם ר' אבין בר כהנא, ופעם אף בקשר עם ר' זירא (קידושין מד,א).

2. בחמדת דניאל הסביר את טעם הדיון לשיטה זו: מכיוון שחיבור הנבלה נעשה על ידי המשקים, לא יתכן שהטומאה תהיה חמורה יותר מטומאת משקים. זאת,

שלא נגע בה, האם הוא ראשון או שני.

על כך יש לשאול (קרבן אורח): אם עניין זה מוטל בספק, לאיזה עניין אמרה הברייתא, וכן אמר הרמב"ם עצמו ברישא, "הרי הן חיבור"?! תשובה לעניין זה מצויה בפירושו המיוחד לר"ח, שפירש אף הוא את הספק כפי שפירשו הרמב"ם, וכתב שהברייתא "הרי הן חיבור" פירושה ששני חלקי האוכל משלימים זה לזה לשיעור כביצה. נראה מדבריו שלדעתו נדרש שיעור כביצה כדי לקבל טומאת אוכלין⁵, ואף על פי ששני חלקי אוכל המחבורים על ידי משקין מצטרפים לכביצה – הגמ' מסופקת האם שני החלקים נטמאים כאחת מן הטומאה, ולכן דרגת טומאתם שווה, או שהחלק הנוגע בטומאה נטמא ממנה והחלק השני נטמא ממנו, ולכן טומאתו קלה יותר⁶. כיוצא בזה יתכן לומר בדעת הרמב"ם, שכוונתו באומרו "הרי הן חיבור" לעניין שהכל מצטרף לכביצה לטמא אוכל אחר⁷.

על פי דרכם של המיוחס לר"ח והרמב"ם, המשפט "אין מונין בו ראשון ושני" מובנו לחומרא, שחלקי האוכל נחשבים כגוף אחד, ולא כדעת רש"י, לפיה מובנו לקולא⁸. לכאורה הנימוק "כל היכא דאינו מטמא אדם" הוא שיקול לקולא, כדעת רש"י, ונראה שהרמב"ם יסביר כך: הברייתא מלמדת שלענייננו יש להחמיר בטומאה קלה יותר מאשר בחמורה, ומכיוון שעסקינן בטומאה קלה, שאינה מטמאת אדם, ובה דיני החיבור חמורים יותר, יש להחמיר לגמרי אף להחשיבם כגוף אחד.

ג. הרמב"ם כותב שהדבר ספק, ולא ברור מדוע, שהרי ר' אבין פשט את הספק! על כך כבר השיג הראב"ד: "אינו כן, אלא כבר פשטה בזבחים שאין מונין בו ראשון ושני". גם במיוחס לר"ח כתב: "ופשטינן דאין מונין בה ראשון ושני וכחדא עיסה דמיין, וכאילו נגעה טומאה בכלה".

בכסף משנה תירץ, שהרמב"ם סובר שהשאלה עדיין נשארה בספק מכח סוגיה דומה במנחות (כד, א), המוזכרת גם בתוס' כאן (ד"ה חיבורי), שמשופקת לגבי "צירוף כלי וחיבור מים" ו"חיבור מים וצירוף כלי", ונשארה בתיקו⁹.

כלי, והן נחשבות כאחת בגלל קדושתן (שכן "הכלי מצרף מה שבתוכו לקודש", חגיגה פ"ג מ"ב), והשלישית מחוברת לאחת מהן ב"חיבור מים", כעין האמור בסוגיה כאן. ר' ירמיה שם מתלבט לגבי שני אופנים: תחילה על צירוף כלי וחיבור מים, דהיינו שהטומאה נגעה בחתיכה שבכלי שאיננה מחוברת למים, האם מכח שני החיבורים, של הכלי ושל המים, נטמאה גם החתיכה השלישית. ואם תמצא לומר שנטמאה, מה הדין כשהטומאה נגעה בחתיכה שבחוץ, ועל כך הסוגיה מסיימת בתיקו.

בברכת הזבח העיר על הכס"מ, שרק הבעיא השניה נשארה בתיקו, ואילו הראשונה נפשטה על ידי האם תמצא לומר, כדרכו של הרמב"ם, וכפי שפסק גם בסוגיה זו שבמנחות (בהל' שאר אבות הטומאות יב, ט). עוד יש להעיר, שעיניק הספק בגמ' שם הוא בהלכות צירוף כלי, כפי שהגמ' שם מבארת את צדדי הספק (האם כלי מצרף גם לעניין זה שיטמא את מה שמחוצה לו, או כשהטומאה נוגעת מחוצה לו), ולא על גדרו של חיבור מים (ערוך השולחן טהרות ס' קמג, טו; אם כן, ניתן לשמוע מהסוגיה שחיבור מים איננו חיבור גמור, ואם היה מדובר בחתיכה אחת ממש שחלקה בכלי וחלקה לא – היה הדבר ברור שהכל טמא). ועיין במקדש דוד (טהרות ס' מד, ב), שהוכיח משם שפשוט לגמ' שחיבור המים מחשיב את האוכלין כיחידה אחת, ולא כחתיכות הנטמאות זו מזו. אם כן, על פי הבנת הרמב"ם בספק כאן (האם

חיבורי אוכלין על ידי משקין. הברייתא אומרת שחיבור באופן זה מחשיב את חלקי האוכל כמחבורים זה לזה לטומאה קלה. לדעת רש"י הברייתא עוסקת בחלקי נבלה, ואילו הרמב"ם פירשה על אוכל רגיל. מסקנת הגמרא, שמכיוון שחיבור זה אינו חמור עד כדי לטמא אדם – גם טומאת האוכלין שלו קלה יותר.

שיטת הרמב"ם

הרמב"ם (הל' שאר אבות הטומאות יא, ו) פוסק: "חיבורי אוכלין על ידי משקין הרי הן חיבור לטמא טומאת אוכלין, והדבר ספק אם הן חשובין כגוף אחד למנות בהן ראשון ושני ושלישי, או חשובין זה האוכל שנגעה בו הטומאה ראשון והאוכל המחובר לו שני". כמה נקודות מיוחדות בדבריו:

א. הרמב"ם מדבר על אוכלין רגילים, ולא על נבלה כפירוש רש"י (וכפי שמשתמע גם ממיקום הלכה זו, עיין בהלכות הקודמות שם). נראה שפירש כפי שהוצע לעיל, שהרישא של המשפט עוסקת באוכלין ממש, והסיפא בנבלה (קרבן אורח), וכן פירש להדיא במיוחס לרבנו חננאל⁴.

ב. הספק הוא "אם הן חשובין כגוף אחד... או חשובין זה האוכל שנגעה בו הטומאה ראשון והאוכל המחובר לו שני". הפירוש הפשוט בסוגיה, לכאורה, שהדבר ברור ששני חלקי האוכל נחשבים כגוף אחד, והשאלה רק האם גוף זה מטמא אוכלין אחרים שיגעו בו. אולם הרמב"ם מפרש שאחד מחלקי האוכל נגע בטומאה, והספק הוא על החלק השני

4. ודימה זאת לחומרא אחרת הקיימת בטומאת אוכלין ולא בטומאת נבלות, והיא צירוף עצמות וגידין לשיעור הטומאה (חולין פ"ט מ"א).

5. לשונו: "וחיבור זה שהוא על ידי משקין... דאי הוא פחות מכביצה, והמשליו לכביצה רחוק ממנו, ומשקין שבידיו נוגעין לזה ולזה, ונגעה טומאה באחת מהן - כאילו נגעה בכלן". לדיון בשאלת שיעור אוכלין לטומאה עיין רש"י בפסחים לגב, ד"ה בכביצה נמי ותוס' שם ד"ה לאימת, ולעיל מערכה עג הערה 4.

6. חילוק דומה בין צירוף לשיעור לבין חיבור מופיע בראב"ד, ראה להלן הערה 12.

7. אך לא לעניין קבלת טומאה כדעת המיוחס לר"ח, שכן שיטת הרמב"ם (הל' טומאת אוכלין ד, א), שאוכל מקבל טומאה בשיעור כלשהו מדאורייתא. שיטת הרמב"ם (הל' טומאת אוכלין ו, ז), שאוכלין הנוגעים זה בזה אינם מצטרפים לכביצה אלא אם כן הם גוש אחד, ולפי זה צריך לומר שכאן מתחדש שחיבור על ידי משקין מחשיב את האוכלין כגוש אחד.

8. יש שכתבו שלדעת הרמב"ם המשפט "אין מונין בו ראשון ושני" מתפרש כאן באופן שונה מהסוגיה הקודמת על נבלת עוף טהור, בה הכרח לפרשו כרש"י. אבל בפירוש המיוחס לר"ח פירש גם שם כמו כאן, עיין במערכה הקודמת.

9. הנדון שם, על פי רש"י, הוא כשיש שלוש חתיכות של קודש, שתיים מהן בתוך

הם המשך השאלה והצעת צדדי הספק, ור' אבין לא השיב על השאלה.

מיצד האוכל מתחבר על ידי המשקה?

כאמור, רש"י מפרש ששני חצאי הזית מרוחקין זה מזה, אלא שיש ביניהם משקה, והוא מחשיב אותם כמחוברים זה לזה. תוס' (ד"ה חיבורי) תמהים על כך: "ודבר תימה הוא לומר שמשקין מחברין אוכלין לקבל טומאה ולטמא אחרים, דאפילו עור אין מצרפו"¹¹. לפיכך הציעו תוס' לפרש שחצאי הנבלה סמוכים זה לזה והמשקה שביניהם הדביק אותם זה לזה.

עם זאת, תוס' מציינים למשנה בטהרות (פ"ח מ"ח) המתארת מקרה דומה לפירוש רש"י: "עריבה שהיא קטפרס [משופעת] והבצק מלמעלן ומשקה טופח מלמטן, שלוש חתיכות בכביצה – אינן מצטרפות, ושתיים – מצטרפות... ואם היה משקה עומד אפילו כעין החרדל מצטרף".

בעניינה של משנה זו יש להעיר: א. פירוש המשנה שנוי במחלוקת, ועל פי שיטת הגר"א ותפארת ישראל שם אין היא עוסקת כלל בחיבור אוכלין¹². ב. גם על פי הפירוש שחתיכות הבצק נחשבות כמחוברות מחמת המשקה, יש מקום רב להבדיל בין חיבור אוכלין לבין חיבור חצאי נבלה. באוכל ניתן לומר שהמשקה ייאכל עם האוכל ולכן הוא מצטרף לו ונחשב כדבר אחד עמו (כעין הדין "משקה הבא לאוכל – אוכל הוא", שבת קמ"ב), אלא ששם מדובר על משקה שמתחילת יצירתו ניתן באוכל, מה שאין כן לגבי טומאת נבלות, שאין כל קשר בין משקה לנבלה.

סיכום

שני חצאי כזית נבלה שיש ביניהם משקה המחוברים, אינם מטמאים אדם וכלים כחומר טומאת נבלה. דעת רש"י שהם

ונמצא שאינו נוגע בכזית. מכאן שאפילו העור, שחיבורו לבשר טבעי וחזק, אינו מצרף את חצאי הזית, וכל שכן משקה, שחיבורו לנבלה מלאכותי וחלש. עוד מבואר שם (בגמ' קכ"ד), שאפילו אם יש רצועת בשר כלשהי שמחברת בין חלקי הכזית – אינם נחשבים כאחד לעניין מגע (עיי' רש"י שם ד"ה מרודד, ובתוס' שם ד"ה אמר רב פפא כתבו שכדי להחשיבם כאחד צריך שניתן יהיה לאחוז בחלק אחד והשני יעלה עמו, עיין טבול יום פ"ג מ"א).

12. שלוש שיטות בפירוש המשנה: הר"ש שם מפרש כתוס' כאן, שחתיכות הבצק מצטרפות בין לעניין צירוף לכביצה ובין לעניין חיבור, שתחשבה כחתיכה אחת שהנוגע בה מטמא את כולה כאחת (וציין לסוגיה כאן ופירשה כרש"י). הראב"ד (בהשגתו בהל' טומאת אוכלין וי"ז) סובר שהמשקה מצרף לשיעור כביצה, אבל החתיכות אינן נחשבות כמחוברות ממש לעניין מניין ראשון ושני. בגר"א פירוש שלישי, שאין כאן לא חיבור ולא צירוף מצד המשקה מחשיב את החתיכות כקשורות זו לזו, אלא שמכיון שהמשקה עומד – הוא עצמו נחשב כיחידה אחת של משקה, ומכיון שמשקה זה נגע בו זמנית בכביצה אוכלין טמאים, אף על פי שהם מופרדים זה מזה, הרי הוא נטמא מחמתם, ולא מפני שהם חשופים כמחוברים, אלא מפני שהנוגע בכביצה אוכלין בבת אחת, אפילו הם פרודים זה מזה – נטמא, אבל אוכל שיוגע רק באחד מחלקי הכביצה – לא יטמא. ראי' לשיטת הגר"א מסיום המשנה: "רבי דוסא אומר: אוכל פרוד אינו מצטרף", כלומר, גם הנוגע בבת אחת בשני חלקי כביצה אינו נטמא מחמתם, ולפי דרכו של הגר"א מחלוקת רבנן ור' דוסא זהה למחלוקתם על הנוגע בו זמנית בשני חצאי כזית מן המת, האם נטמא (עיין עדויות פ"ג משניות א-ב).

בקריית ספר תירוץ אחר, שבסוגיה כאן נראה שר' זירא לא קיבל את תשובת ר' אבין: בגמ' לעיל נאמר שרב המנונא שאל שאלה דומה את ר' זירא עצמו, לגבי נבלת עוף טהור, והשיב: "כל היכא דאין מטמא אדם במגע אין מונין בו ראשון ושני". אם תשובה זו מסתמכת על מה שר' זירא שמע מר' אבין לגבי חיבורי אוכלין – היה לו לאומרה בשמו: "הכי אמר ר' אבין" וכו'! ומכאן שר' זירא קיבל את התשובה רק באופן חלקי, שכאשר לפנינו אב טומאה שאינו מטמא במגע כלל – אזי אין מונין בו, כגון נבלת העוף, אבל כאשר לפנינו אב טומאה שבהיותו מחובר לגמרי מטמא אף במגע ובמשא, ורק עקב חיבור המשקין אינו מטמא במגע – בזה אפשר שמונין בו¹⁰.

חיבור האוכל - שיטת תוספות. מים הנמצאים בין חלקי אוכל המרוחקים זה מזה (כמתואר בתמונה הקודמת) אינם מועילים להחשיב אותם כגוף אחד. רק כאשר חלקי האוכל סמוכים זה לזה, והמים שביניהם מדביקים אותם - דינם כדבר אחד.

בדקדוקי סופרים תירץ על פי גרסה המופיעה בכמה מכתבי היד, לפיה חסרות המילים "אמר ליה כל היכא דמטמא אדם" וכו'. לפי גרסה זו אפשר שהמילים "כל היכא"

החתיכות נחשבות כגוף אחד או כנטמאות זו מזו) – יש לפשוט משם להיפך מהפשיטות כאן, ולכן כתב הרמב"ם שהדבר ספק, מכח סתירת הסוגיות.

יש להעיר על כל האחרונים הללו, שדימו את הסוגיות זו לזו, שהרמב"ם (שם) פירש את הסוגיה אחרת לגמרי מרש"י, ולדעתו "חיבור מים" איננו חיבור בין שני אוכלין באמצעות מים, אלא שמחוץ לכלי יש מים המחוברים לאוכל שבתוך הכלי, והדיון הוא על חיבור המים לאוכל. נמצא שלפי שיטתו אין כל קשר בין הסוגיות (ועיין קרן אורה במנחות שם).

10. בפשטות ניתן לומר להיפך, שנדון דיון קל יותר, שכן אנו עוסקים במצב של חיבור במשקין, שאינו מטמא אדם כלל (ולכן לא אמרה הגמ' כאן "במגע"), וזה פשוט יותר להקל. ור' זירא הוסיף לומר לרב המנונא חידוש מדיליה, שאפילו כשמטמא אדם, אך לא במגע – אין מונין בו, ולכן לא אמר חידוש זה בשם ר' אבין.

יש ששיער שיש כאן שני ר' זירא (חיבת הקודש, על פי תוס' במנחות מ"ב ד"ה ר' זירא). אכן מצינו ר' זירא קדום, שעלה לארץ ולמד מר' יוחנן, ורב זירא מאוחר יותר, בן דורו וחברו של אב"י (הוריות י"א). אלא שכאן ניכר ששני המאמרים מר' זירא הקדום: רב המנונא הדין עמו היה מתלמידי רב (סנהדרין י"ז, ב: "אמרי בי רב – רב המנונא"), ור' אבין בר חיאי או בר כהנא היה תלמיד ר' יוחנן (עיין קידושין מד, א).

11. נראה שכונת תוס' למשנה בחולין (קכ"ד, א, ו) לא כפי שציינו המדפיסים לקי"ז, "עור שיש עליו... כשני חצאי זיתים מטמא במשא ולא במגע, דברי ר' ישמעאל, ר' עקיבא אומר: לא במגע ולא במשא... מפני שהעור מבטלן". הרי שגם לדעת ר' ישמעאל, שהעור אינו מבטל את חצאי הזיתים, הם מטמאים רק במשא, כשמרים את שניהם יחד, אבל לא במגע, שכן מגע באחד החצאים אינו נחשב כמגע גם בשני,

חלקי אלו מתכוונת לומר שהם מצטרפים לשיעור כביצה. בגמ' נראה שהספק נפשט שאין מונין ראשון ושני, וכן כתבו הראב"ד והמיוחס לר"ח. הרמב"ם כתב שהדבר ספק. יש שפירשו שדחה את ההכרעה כאן, מטעמים שונים (כסף משנה וקרית ספר), ויש שפירשו שלפי גרסתו הספק לא הוכרע (דק"ס).

חיבור חלקי נבלה או אוכל על ידי מים הנמצאים ביניהם הינו מחודש, ובמסכת חולין משמע שאינו מועיל, ולפיכך נטו תוס' לפרש שמדובר כאן בחיבור המהדק את חלקי האוכל זה לזה. במשנה בטהרות מצאנו חיבור חתיכות אוכל על ידי משקה שביניהן, אולם פירושה שנוי במחלוקת.

מטמאים אוכלין, ולדעתו נתחדשה כאן טומאה קלה בנבלה. הרמב"ם לא הביא דין זה לגבי נבלה, אלא לגבי אוכלין בלבד.

הגמ' מסופקת האם החיבור על ידי משקים מועיל גם למנות ראשון ושני. רש"י מפרש שהספק על חומר טומאת הנבלה הנ"ל, האם היא אב או ולד, או האם היא מטמאת אוכל גם לעניין שיטמא אוכל נוסף. הרמב"ם פירש אחרת, שהספק הוא האם החיבור מחשיב את חלקי האוכל כגוף אחד הנטמא כאחת באותה דרגה, או שתחילה נטמא החלק הנוגע בטומאה ואחר כך הוא מטמא את החלק שני בטומאה קלה יותר. נראה שלדעתו הברייתא האומרת שיש חיבור בין